
Tiltrådt af ATHS d. 15.3. 2006
Revideres senest d. 15.3. 2007

GENERELLE RETNINGSLINJER

Disse retningslinjer omfatter som udgangspunkt alene voksne med kommunikationsvanskeligheder (se punkt 1.3), som modtager tilbud i henhold til Lovbekendtgørelse lov nr. 658 af 3. juli 2000, med de ændringer, der følger af § 62 i lov nr. 145 af 25. marts 2002. Senest med lov: L 592 af 24. juni 2005 med ikrafttræden 01. januar 2007.

1. INDLEDNING OG AFGRÆNSNING

1.1 Handicapbegreb

Funktionsnedsættelser ses som en konflikt mellem et menneskes forudsætninger, færdigheder, ønsker og de krav og forventninger mennesket møder i en konkret situation.

Dette relationelle / kontekstuelle begrebsæt har basis i FN's standardregler om lige muligheder for handicappede fra 1993, Salamanca erklæringen fra 1994 og i WHO's International Classification of Functioning, Disability and Health fra 2003 (ICF), se endvidere bilag 1

1.2 Specialpædagogikkens mål:

Afhjælpe og begrænse de handicappede virkninger af funktionsnedsættelser. Øge muligheden for aktiv deltagelse i samfundslivet.

1.3. Målgruppe

Tilbuddene retter sig aktuelt mod:

- Personer med funktionsnedsættelser inden for sprog, tale, og stemme
- Personer med kognitive funktionsnedsættelser efter hjerneskade
- Personer med funktionsnedsættelse i.f.t hørelse
- Personer med svære læse-/skrive-/regnevanskeligheder
- Personer med øvrige svære kommunikative funktionsnedsættelser i forhold til de almene krav de udsættes for i deres daglige liv

Da specialundervisning har mange samarbejdsflader kan der - afhængig af konteksten - anvendes forskellige betegnelser for modtagerne af de specialpædagogiske ydelser:

- 1 • ”Klient”, ”bruger”, ”borger” (psykologisk, social kontekst)
- 2 • ”Patient” (medicinsk kontekst)
- 3 • ”Elev”, ”deltager” (pædagogisk kontekst)

4
5 Tilbuddene kan ligeledes ydes til pårørende og andre faggrupper

6 7 8 1.3. Medarbejdere

9 Stillingsbetegnelser:

- 10 • Lærer
- 11 • Konsulent

12
13 Titler og funktioner:

- 14 • Logopæd, audiologopæd
- 15 • Talepædagog, hørepædagog, læsepædagog
- 16 • Speciallærer
- 17 • Neuropædagog

18
19 Øvrige medarbejdere der typisk indgår i det tværfaglige arbejde

- 20 • Psykolog
- 21 • Fysioterapeut
- 22 • Ergoterapeut
- 23 • Socialrådgiver
- 24 • Audiologiassistent
- 25 • Speciallæger

26 27 28 1.4 Medarbejderkompetencer.

29 *(NB!! Beskrivelse af medarbejderkompetencer er rejst som en problemstilling i God Praksis-*
30 *arbejdsgrupperne. Nedenstående er et eksempel fra god praksis arbejdsgruppen på høreområdet,*
31 *hvor de specielt har beskæftiget sig med udredning. Det er ret detaljeret, men jeg kan godt lide*
32 *opbygningen. Man kunne også forestille sig et ”katalog” over nødvendige kompetencer inden for de*
33 *forskellige specialer))*

34
35 ”Udredning kræver færdigheder i at gennemføre en systematisk analyse og vurdering af
36 høreproblemers opståen, udtryk, konsekvenser og mulighed for intervention med henblik på at
37 reducere den nedsatte funktionsevne.

38 Gruppen har i sin anbefaling lagt vægt på at medarbejderen besidder såvel teoretiske som praktiske
39 kompetencer.

40
41 Praksis kompetencer:

- 42 • færdigheder i at læse og forstå audiogram og andet journalrelateret materiale
- 43 • kendskab til sagsgange og procedurer i den samlede hørehabilitering
- 44 • kan anvende ICF – Det Internationale Klassifikationssystem

45 Medicinsk audiologi:

- 46 • grundigt kendskab til ørets anatomi og fysiologi samt ørets og hørelsens
47 sygdomme og de deraf følgende hørenedsættelser

- elementært kendskab til de medicinske undersøgelsesmetoder

Teknisk audiologi:

- viden om psykoakustik og viden om det tekniske apparatur, som anvendes i forbindelse med analyse, diagnosticering og behandling indenfor medicinsk og pædagogisk audiologi
- ajourført viden om de forskellige typer høreapparaters funktionsområder, således at medarbejderen er i stand til at vurdere, hvorvidt et ordineret høreapparat giver optimal afhjælpning af et givent hørehandicap.

Pædagogisk audiologi:

- kunne vurdere et behov for tekniske hjælpemidler
- opstille en undervisningsplan omfattende formidling af hørehandicappets problematik, høreapparaters og andre tekniske hjælpemidlers rette brug
- kunne foretage en vurdering af et hørehandicaps art, omfang og indflydelse på den hørehandicappedes totale livssituation.
- kendskab til visuel og tegnstøttet kommunikation
- kendskab til coping – psykologiske reaktioner og handlingsstrategier
- kendskab til kompenserende strategier og handlemuligheder
- kendskab til interview og samtaleteknik”

2. ERFARINGS- OG EVIDENSBASERING

Det specialpædagogiske område befinder sig i spændingsfeltet mellem flere videnskabsteoretiske referencerammer:

- Naturvidenskab
- Humaniora
- Samfundsvidenskab

Som udgangspunkt bygger de specialpædagogiske ydelser på teoretisk viden og erfaringer for, hvad der fungerer for den enkelte borger.

Det er et mål, at de specialpædagogiske ydelser fremover i højere grad skal være evidensbaserede, dvs. tillige bygge på et videnskabeligt stærkt og objektivt dokumenteret grundlag.

3. SAGSGANG

Sagsforløbet består af følgende elementer:

1. Henvisning
2. Udredning
3. Visitation
4. Specialpædagogiske tiltag, eksempelvis:
 - Kompenserende undervisning
 - Rådgivning
 - Vejledning

- Instruktion

5. Evaluering
6. Afslutning

Beskrivelse af sagsforløbets enkelte elementer:

3.1. Henvisning

Henvisning er den formelle, administrative proces, hvorigennem en myndighed videregiver oplysninger¹ om en borger med henblik på klarlæggelse af, om en specialpædagogisk ydelse vil kunne afhjælpe eller begrænse virkningerne af borgerens funktionsnedsættelser.

3.2. Udredning

Udredningen har som mål at afdække såvel borgerens funktionsnedsættelse, samt muligheder og begrænsninger i forhold til at aktivitet og deltagelse. Desuden vurderes personlige faktorer (f. eks. reaktioner på funktionsnedsættelsen og mestringsstrategier) og graden af støtte fra omgivelserne. Udredning udgøres af de aktiviteter, som danner grundlag for beslutning om visitation. Der anvendes anerkendte tests og screeninger og evt. kortere afdækkende undervisningsforløb. I udredningen indgår desuden samtaler med og vejledning af borgeren, pårørende og andre professionelle. Udredningen munder ud i en skriftlig vurdering og evt. forslag til foranstaltning.

Standard: Borgeren modtager en skriftlig kopi af udredningen inden for xx arbejdsdage. Noteres i borgerens journal

Indikator: xx % af borgerne har modtaget kopi af udrednings inden for xx arbejdsdage

3.2.0. referencesystem

Der arbejdes hen imod at anvende modellen fra ICF, idet borgerens vanskeligheder og ressourcer vurderes ud fra følgende aspekter:

1. Kroppens funktioner
2. Aktivitet og deltagelse
3. Personlige faktorer
4. Omgivelsesmæssige faktorer

¹ F.eks. i form af en social anamnese, udskrivningspapirer fra sygehus, kopier af relevante tests, undersøgelser eller lignende.

1
2
3
4

Hvis intet andet er angivet med hensyn til at beskrive funktionsnedsættelsens sværhedsgrad, anvendes terminologien og skalaen fra ICF - gradueringen

Grad	Omfang af problem	Synonymer	Procentangivelse
0	INTET	(ingen, ikke til stede, ubetydeligt...)	0-4 %
1	LET	(let, lav ...)	5-24 %
2	MODERAT	(middelsvær, medium, nogen...)	25-49 %
3	SVÆR	(høj, stærk ...)	50-95 %
4	MEGET SVÆR	(total, ophævet...)	96-100 %

5
6
7
8

Efter enhver beskrivelse angives graden numerisk, f.eks. ”svær afasi (ICF-grad 3)”, eller ”let skelnetab (ICF-grad 1)”.

9
10
11
12

Der kan være behov for, at ICF-grad 3 specificeres yderligere inden for forskellige specifikke områder.

13
14
15
16

3.3. Visitation

Visitationen er den faglige proces, hvori berettigelsen til at modtage specialpædagogiske tilbud afgøres. Ved visitationen besluttet endvidere formålet med tilbuddet.

17
18
19
20

3.4. Specialpædagogiske tiltag

Ydelserne omfatter:

21
22
23
24

1. Rådgivning

Rådgivningens mål er at stille nødvendig information til rådighed for borgeren.

Rådgivning ydes til borgere, pårørende og samarbejdspartnere, når der udtrykkes ønske om informativ ekspertbistand/ekspertudtalelse i forhold til en given problemstilling.

25
26
27
28

2. Vejledning

Vejledningens mål er at borgeren får mulighed for at forholde sig til konsekvenserne af sin funktionsnedsættelse.

Hvor rådgivning er informativ, fokuserer vejledning mere på borgerens personlige udviklingsproces, og fordrer derfor også langt højere grad af brugerinddragelse.

På det specialpædagogiske område er vejledning ofte en integreret del af en anden ydelse, som f.eks. undersøgelse eller undervisning. I denne sammenhæng er fokus som regel på borgerens muligheder for aktivitet og deltagelse under indflydelse af personlige faktorer, se bilag 2

34
35
36
37

3. Kompenserende undervisning

Defineres som målrettede, fremadskridende, individuelt tilrettelagte læringsaktiviteter, som har til formål at bistå borgeren i at afhjælpe eller begrænse de handicappende virkninger af funktionsnedsættelsen.

38
39
40
41

I en tidsbegrænset periode kan undervisningen betegnes som afdækkende undervisning. Metoden anvendes hvor det i forbindelse med henvisning eller visitation ikke er muligt at vurdere elevens udbytte af et specialundervisningstilbud.

1 Kompenserende undervisning er dynamisk, men tager sit udgangspunkt i det enkelte menneskes
2 læringsmæssige forudsætninger samt færdigheder og behov, og sigter på at øge mulighed for aktiv
3 deltagelse i samfundslivet og/eller forbedre specifikke funktioner, jf. ICF.

4

5 **4. Instruktion – mangler, hvis vi skal være stringente ift. beskrivelse af sagsgang**

6

7 Den individuelle undervisningsplan

8 Den individuelle undervisningsplan, som er en forudsætning for at kompenserende undervisning
9 kan finde sted, skal foreligge inden eller umiddelbart efter at undervisningen er påbegyndt.

10

11 Den individuelle undervisningsplan udfærdiges sammen med borgeren eller de pårørende.

12 Deltagerens forventninger til undervisningsforløbet kortlægges, hvorefter målene for den visiterede
13 undervisningsperiode opstilles

14

15 Undervisningsplanen indeholder overordnet formål med undervisningen, beskrivelse af (a)
16 Undervisningsmål, (b) Indhold (dvs. metode og materialer), (c) Omfang (dvs. antal lektioner i
17 undervisningsperioden) og (d) Tidspunkt for evaluering.

18

19 Undervisningsplanen er skriftlig.

20

21 **Standard: Borgeren modtager kopi af undervisningsplanen ved undervisningens start eller efter et**
22 **kortere afdækkende undervisningsforløb.**

23 **Indikator: xx % af borgerne modtager kopi af undervisningsplan inden for xx. arbejdsdage**

24

25 Undervisningsplanen revideres efter samråd med borgeren, hvis der er behov herfor

26

27 Mål for undervisningen og evaluering af disse

28 Undervisningsmål opstilles på baggrund af borgerens og de pårørendes ønsker, samt resultater fra
29 undersøgelser og observationer. Følgende gælder for undervisningsmålene:

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
- Der må højst være fem ad gangen
 - Målene skal være målbare
 - Brugeren skal så vidt muligt anerkende dem som væsentlige
 - Der formuleres en *aktuel status* og en *forventet status* (dvs. målet)
 - De skal så vidt muligt formuleres inden for *aktivitet* og *deltagelse*² (ICF)
 - Der stræbes efter, at brugeren når målet (den forventede status) inden for en nærmere tidsfastsat periode
 - Når et mål er nået (og dermed blevet *aktuel status*), vurderes det, om der skal opstilles et nyt. Aktuel status inden for den givne aktivitet eller deltagelse bedømmes som konsensus mellem underviseren, borgeren og evt. pårørende

21 Evalueringen gennemføres sammen med borgeren.

22 Effekten af undervisningen evalueres som minimum for hver 10. undervisningsgang samt ved
23 afslutning af visitationsperioden, idet det løbende opgøres (a) hvor mange mål, deltageren har nået
24 og (b) i hvor høj grad, målene er blevet nået.

25 **Standard: Evalueringen gennemføres sammen med borgeren og noteres i journalen**

26 **Indikator: Borgerens kommentarer er noteret i xx % af journalerne**

27
28
29

30 Ved evaluering af undervisningsforløb anvendes følgende overordnede terminologi

- 31
- 32 • Deltageren opnåede *ikke* den forventede status
 - 33
 - 34 • Deltageren opnåede den forventede status
 - 35
 - 36 • Deltageren opnåede *mere end* den forventede status
 - 37

38 Undervisningsform

39 *Eneundervisning*

40 Ved eneundervisning forstås en aktivitet, hvor en deltager undervises alene af en underviser.

41 Eneundervisning tilbydes, hvor det skønnes at være det bedst egnede tilbud, dvs. at det skal kunne
42 godtgøres at denne undervisningsform vil have større effekt end undervisning på hold.

43 Eneundervisning kan endvidere tilbydes, hvis der er omstændigheder tilstede, der gør denne
44 undervisningsform nødvendig, f. eks indlæggelse på sygehus

45
46

² Dvs. at de så vidt muligt skal formuleres som en fortsættelse af sætningen *At NN kan...*

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43

- På baggrund af de undervisningsmål, der er opstillet i udredningen, visiteres til en bestemt undervisningsmængde (antal lektioner eller afgrænset periode).
- Når de opstillede mål for undervisningen er nået, eller når man via undervisningen er kommet så nær målene som muligt, afsluttes undervisningen, og der udfærdiges forløbsbeskrivelse.

Holdundervisning

Ved holdundervisning forstås en aktivitet, hvor en gruppe deltagere, med udgangspunkt i hver sin individuelle undervisningsplan, men med samme kompetence for øje, undervises sammen.

- Deltagerne tilhører oftest samme handicapgruppe og kan have samme overordnede undervisningsmål og -indhold.
- På baggrund af de i udredningen opstillede undervisningsmål visiteres til en bestemt undervisningsmængde (antal lektioner eller afgrænset periode).
- Når de opstillede mål for undervisningen er nået, eller når man via undervisningen er kommet så nær målene som muligt, afsluttes undervisningen, og der udfærdiges forløbsbeskrivelse.
- På holdundervisning kan de forskellige deltagere starte og slutte på forskellige tidspunkter. Der kommer nye deltagere på holdet, når der er plads.

Kursusundervisning

- Ved kursusundervisning forstås en aktivitet, hvor en gruppe deltagere, med udgangspunkt i et fælles formuleret, overordnet mål og med samme kompetence for øje, undervises sammen.
- Der er fælles overskrift og fælles indhold for undervisningen. Hver deltager har sine egne individuelle mål for undervisningen inden for overskrift og indhold.
- Undervisningen er tilrettelagt og foregår inden for en bestemt tidsramme. Deltagerne starter og slutter normalt på samme tid.
- Deltageren kan efter et kursus eventuelt visiteres til fornyet undervisning på samme kursus eller til anden undervisning.

3.5. Evaluering

3.6. Afslutning

1 Udbyttet af undervisningsforløbet vurderes løbende og i forbindelse med afslutning. Der udarbejdes
2 en evalueringssstatus.

3 Undervisningen afsluttes når:

- 4
- 5 1. de opstillede mål er nået
 - 6 2. deltageren ønsker at afslutte forløbet eller
 - 7 3. det vurderes at deltageren ikke kan kompenseres yderligere ad pædagogisk vej.
- 8
9

10 3.7 Opfølgning

11 Opfølgning er en organiseret indsamling af erfaringer efter ophør af undervisning. Opfølgning har
12 til formål:

- 13
- 14 1. at sikre en systematisk bearbejdning af oplysninger om borgerens udbytte af indsatsen
 - 15 2. at vurdere den direkte effekt af undervisningen i relation til borgerens aktuelle situation
 - 16 3. at vurdere den samlede faglige virkning af undervisningsindsatsen til brug for beskrivelse af
17 god praksis
- 18

19 **4. UNDERVISNINGENS RAMMER**

20
21 Undervisningen kan finde sted i institutionens egne lokaler, i lokaler hos samarbejdspartnere, på
22 arbejdspladser eller i borgerens eget hjem.

23 **Fysisk tilgængelighed:**

25 **5. KVALITETSSTANDARDE OG SERVICEDEKLARATIONER**

26
27 Kvalitetsstandarder er primært kvalitetsmål, der kan danne grundlag for evaluering.
28 Servicedeclarationer har primært til formål at beskrive, hvad borgeren kan forvente af ydelsen.
29 Til herværende retningslinjer udarbejdes landsdækkende kvalitetsstandarder. Ligeledes udarbejdes
30 specialespecifikke kvalitetsstandarder for alle specialpædagogiske ydelser.

31
32 Der udarbejdes servicedeclarationer lokalt, som specificerer hvad borgeren kan forvente af ydelsen
33 med hensyn til:

- 34
- 35 • Adgangen til tilbuddet. Kontakt til henviser og deltager
 - 36
 - 37 • Specificering af i hvilket omfang undervisningen leveres centralt /decentralt
 - 38
 - 39 • Venteliste og -tid
 - 40
 - 41 • Forhold omkring samarbejde med andre (indhentning af og videregivelse af oplysninger)
 - 42
 - 43 • Undervisningens varighed, indhold og omfang (specielt mhp. deltagerindflydelse)
 - 44
 - 45 • Undervisningens mål og evaluering
 - 46
 - 47 • Planlagt opfølgning og kvalitetssikring af ydelsen
 - 48

- 1 • Kompetencekrav til de medarbejdere der udfører opgaven
- 2